

tika poetskog teksta nije određena sumom pojedinačnih značenja tih znakova već kvalitetom, na osnovi koje su ta pojedinačna značenja strukturirana. Estetsko djelovanje poetskih tekstova počiva upravo na izvjesnoj distanci između onog semantički očekivanog i onog što iz djela proizlazi. I upravo taj moment koji je bitan za književni tekst treba da u nastavi stranog jezika posluži i kao motivacija za dalji rad, a i za bolje razumijevanje naroda, čiji se jezik uči.

Prema tome treba dvjema već navedenim fazama pri obradi književnog teksta — recepciji i reprodukciji — dodati i treću: interpretaciju kao osnovu za shvaćanje djela, pisca, njegovog vremena, pa i cijelog naroda iz kojeg je pisac ponikao. Književno djelo ne treba dakle samo da utječe na osjećaje; svojom specifičnom jezičko-umjetničkom formom ono treba da potiče na razmišljanje, da stimulira na novo čitanje, doprinosi boljem razumijevanju svijeta i drugog naroda u njemu.

Osim živih diskusija u okviru pojedinih sekcija — za što je bilo ostavljeno dovoljno vremena — razgovaralo se i u pauzama i intersekcijski prije plenuma. Osim toga sudionici su imali prilike prisustvovati satima njemačkog jezika u školi i na institutu, upoznati se s izuzetno angažiranim radom nastavnika Instituta za strane jezike »Maurice Thorez«, posebno u dobro organiziranom i odlično opremljenom multimedijalnom centru sa svim potrebnim suvremenim uređajima za učenje stranih jezika, s fonotekom i datotekom, videoprogramima što su ih sačinili sami nastavnici zajedno sa studentima. Ti studenti njemačkog jezika, među njima i neki od velike, i to ne samo moskovske umjetničke reputacije, izveli su posljednje večeri našeg izuzetno plodnog i bogatog boravka — kao neke vrsti fakultativnog znaka, dodatka i potvrde onih nastojanja, čija je integrativna gesta i dovela sudionike na simpozij — vrlo uspješan umjetnički program na zamjernom, gotovo materinskom njemačkom jezičnom nivou i s velikim umjetničkim dosegom.

Neda Gojmerac

TRI MILIJUNA ODRASLIH ANALFABETA U NJEMAČKOJ — O SIMPOZIJU »JEZIČNI DEFICITI OMLADINE I ODRASLIH« ODRŽANOM U DARMSTADTU

Da li je točno ono što predstavnici njemačke privrede već nekoliko godina tvrde, naime, da je nastava njemačkog jezika na njemačkim školama zakazala i da je upoznavanje s pravopisnim pravilima i normama standardnog jezika toliko u školi zanemareno da broj analfabeta rapidno raste? A možda je posrijedi nešto drugo? Možda je ono što se obično naziva propadanjem jezika, odnosno jezičnim deficitom omladine i odraslih, u stvari odraz pojava čiji se uzroci moraju tražiti na sasvim drugom području? Simpozij o toj problematici održan je 10. i 11. svibnja 1985. u Darmstadtu u organizaciji Instituta za nauku o jeziku i književnosti Visoke tehničke škole Darmstadt, Instituta za obrazovanje nastavnika i udruženja »Volkshochschulverband« zapadnonjemačke pokrajine Hessen.

U izlaganjima pojedinih referenata postojala je suglasnost o permanentnom smanjivanju jezične kompetencije, naročito u polaznika stručnih škola.

Predstavnik udruženja poslodavaca iznio je podatke koji empirijski potvrđuju u kojoj mjeri postoje u učenika nedostaci u poznavanju pravopisa, a poznavanje pravopisa vrlo je značajno iz perspektive privrede prilikom dobivanja radnog mjesta ili uključivanja u stručno obrazovanje. Tako je, na primjer, više od 50% kandidata za policijsku školu palo na prijemnom ispitu zbog nedovoljnog poznavanja pravopisa. Nakon tog referata razvila se vrlo živa diskusija, u kojoj su sveučilišni profesori lingvistike i nastavnici koji vode tečajeve opismenjavanja pokušali prisutnim predstavnicima privrede objasniti da se problem jezičnog deficita nikako ne smije izjednačiti s manjkavim poznavanjem pravopisa, već da je to mnogo složenija pojava.

Referenti koji na školama za obrazovanje odraslih (Volkshochschule) vode tečajeve alfabetiziranja iznijeli su podatke koji pokazuju kako se drastično povećao broj odraslih koji sebe više ili manje smatraju nepismenima, tako da već svaka četvrta škola za obrazovanje odraslih (Volkshochschule) priređuje tečaj alfabetiziranja, dok je 1982. god. takav tečaj organiziran tek na svakoj osmoj školi. Upućeni govore o postojanju od 600 000 do 3 milijuna analfabeta u SR Njemačkoj, već prema tome kako se široko shvati pojam analfabeta. To povećanje jezičnih deficita u omladine i odraslih ne može se svesti samo na niski nivo jezične nastave i na propuštene lekcije u školi, već prije svega na drugačije zahtjeve koje društvo stavlja pred pojedinca u odnosu na poznavanje i upotrebu jezika.

Prema prof. dru Erhardu Schlutzu sa Sveučilišta u Bremenu teza o jezičnom nazadovanju može se održati samo ako se cijeli slučaj promatra sa stajališta koje je lingvistički neodrživo. Takvo je stajalište da se jezični deficiti mogu egzaktno mjeriti. To već nije moguće i zbog toga što jezik ne predstavlja samo skup pravila već i individualno djelovanje. To znači da govor i pisanje predstavljaju u prvom redu nastojanje da se nešto priopći o svijetu, o svakodnevnoj stvarnosti, a ne samo prilagođavanje na pravopisne norme književnog jezika. A ta je stvarnost, u što nitko ne sumnja, postala složenija. Prema tome jezično odnošenje prema toj stvarnosti zahtijeva složenije i refleksnije jezične reakcije. I upravo tu je uzrok onome što sve više ljudi osjeća kao jezični deficit i što se odražava kao »manjkava refleksivnost vlastitog govora i svijesti o jeziku«. Na učestale uzbune o propadanju i osakaćivanju jezika može se prema prof. Schlutzu uzvratiti da ne propada jezik, već su se samo zahtjevi za poznavanjem jezika povećali i postali proturječni.

U nastavku je vođena diskusija o dosad postignutim rezultatima u tečajevima opismenjavanja i o teorijskim i praktičnim implikacijama koje iz tog slijede za budući rad. Uočena je potreba za kvantitativnim povećanjem i kvalitativnim poboljšanjem jer se dosad pokazalo da za opismenjavanje nije dovoljno polaznika tečajeva upoznati samo s pravopisnim normama, već da su u tom procesu potrebni i drugi sadržaji.

Pedagoške i organizacijske pretpostavke za izvođenje nastave alfabetiziranja stvorene su u vrlo kratkom vremenskom roku, u pojedinim tečajevima to je čista improvizacija i rad nastavnika prema vlastitom nahodanju.

Alfabetiziranje zapravo znači nadoknađivanje sadržaja koji su trebali biti usvojeni već u dječjoj dobi. Postavlja se pitanje kako je uopće moguće da ljudi koji su ispunili svoju obavezu pohađanja osnovne škole ne nauče čitati i pisati i što treba sad poduzeti da njihov ponovni pokušaj opet ne propadne. Istraživanja koja su u tom smjeru provedena pokazala su da 5 od 25 djece u

osnovnoj školi ima smetnje u učenju. U odraslih polaznika tečajeva opismenjavanja utvrđeno je da su svi imali smetnje u učenju u osnovnoj školi, ali zbog visoke motivacije, odgovarajućih metoda i kvalifikacije voditelja tečaja te smetnje nestaju u otprilike 50% polaznika. U preostale polovice ne uspijevaju se prevladati barijere koje su rezultat negativnih iskustava iz prethodnog redovnog školovanja i koje su se održale, čak i očvrsnule, sve do kasne dobi i rezultirale potpunim pomanjkanjem samopouzdanja.

Postoje, dakako, i drugi uzroci za nedostatak samopouzdanja koji se također negativno odražavaju na uspjeh u tečaju alfabetiziranja, npr.: zapuštenost od strane roditelja, nastavnika i prijatelja, snažni potresi ili čak pucanje socijalnih veza zbog rastave roditelja, odvojenog života i sl., zatim izoliranost, osjećaj ovisnosti, stigmatizacija itd. Polaznici tečajeva opismenjavanja imaju u pravilu već od djetinjstva relativno nizak društveni status, a takvi socijalno-ekonomski uvjeti smanjuju njihove šanse i mogućnost izbora, čime doprinose učvršćenju predodžbe o manjoj vrijednosti i inferiornosti.

Voditelji tečajeva opismenjavanja iznosili su svoja iskustva i prijedloge za unapređenje nastave i smanjenje relativno visokog broja od 50% polaznika sa smetnjama u učenju i slabim uspjehom u tečajevima. Većina voditelja smatra da se taj broj može još znatno smanjiti individualnim pristupom i savjetima, a prije svega podrškom za jačanje vlastitog identiteta i osjećaja vlastite vrijednosti — ukratko, djelovanjem prema stabiliziranju njihove ličnosti. Takvo pedagoško savjetovanje polaznika mora otkriti uzroke nesvjesnog odbijanja učenja koji su sigurno u određenom socijalnom kontekstu i poremećenom odnosu prema okolini.

Iz pročitanih referata i diskusije koja je uslijedila mogli bismo na kraju izvući ovaj sažetak: prevladavanje analfabetizma nužno je unapređenje pedagoških, metodičkih i organizacijskih pretpostavki za izvođenje nastave u školama za obrazovanje odraslih, ali i korekcija predožbe o vlastitim sposobnostima i o vlastitoj ličnosti polaznika tečajeva alfabetiziranja.